

XIX. L E V É L.

*Költ Komáromban, Bőjt Más Havának
6. Napján.*

A Magyar nyelvnek folytatása.

Egynehány esztendőktől fogva majd tsak nem úgy lehet e' részben képzelni Nemzetünket, mintegy ifzapban elfüllyedett hajót, mellynek már holmi apró tsajkák és tsónakok a' hátán hajókáztak-el. Ezt az ült hajót egygy (*vectiffel*) emelő-rúddal lehetett a' többek között az ifzából fel-venni, hogy még egygy a' víz' színén lebeghefsen, és ki-terjesztetett vitorlával repülhefsen is. Ez az emelő-rúd vólt a' nyelv, mellyet minden Vallás-külömbfég nélkül féltének minden igaz Magyarok. Ez a' nyelv emlékeztette őket az ő vitéz Eleikre, Atilára, Hunyadira, Mátyásra, Lajosra, a' Báthoriakra 's egyebekre. Látták, hogyha egygy nyelvünk el-töröltetik, majd tsak mint valamely meséket, úgy fogják emlegetni némelly írigy és idegen pifzkáló Írók ezeknek halhatatlan virtusaikat. — Még eddig az Ánglusok Frantziák előtt, a' kik abban a' bal-vélekedésben vagynak, hogy a'

M. Gyűj. III. N.

T

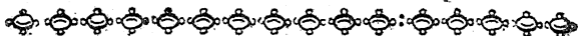
mi

mi nyelvünk nem egyéb, hanem a' régi meg-romlott Deák, vagy Oláh nyelv, és a' kik semmit sem tudtak a' mi Magyar Literáturánkról, menthették magunkat azzal, hogy nekünk többnyire mindenkor a' belső 's külfő ellenfégekkel kellett hartzolnunk, míg ők a' Minerva Táborában kedvekre múlatoztak. De ha már ezután is csak arról fogják az Ánglusok és Frantziák tudni, hogy Magyar Ország is van a' Világon, hogy itt terem a' Tokai bor, és ha nyelvünknek ékességét 's Literáturánknak szépségét tíz 's húsz esztendőök alatt velek meg nem esmér-tetjük; úgy magunk menthetetlenek leszünk. — Valóban el-fzomorodik minden jó Ha-zafi, mikor hallja, hogy nyelvünknek 's Nemzetünknek illy váratlanul 's ditsőségen lett fel-emeltetése után találatnak ollyanok, a' kik azt kívánják, hogy Deákul, ne pedig Magyarul follyanak a' Polgári és Törvényes dolgok. Melly veszedelmes lesz' ez újra a' Hazának; arról egész Könyvet lehetne írni: de rövidségnek okaért csak egy két jegyzést tészünk ide. 1-ször, Ha a' De-ák nyelvet veszik-bé a' Törvény székekbe; meg-lehet hogy tíz húsz esztendőök múltva újra belé kötnek hogy holt nyelv, 's akkor újra a' mostani veszedelemben fog született nyelvünk forogni. — A' Fejedelem azt fogja mondani, hogy ha idegen nyelven akar-
já-

játok folytatni a' Törvényeket; miért nem folytathatnátok tehát az enyímen? — De 2-szor. Tegyük-fel hogy fo ha bennünket a' Deák nyelvre nézve meg nem háborítanak: úgy is nem fog a' szolgálni Hazánknek javára. Úgy az Országban lakó Idegenek megelégsznek azzal, hogy Deákul taníttassák gyermekeiket; a' mi nyelvünkkel pedig nem fognak gondolni: de ha a' Magyar nyelv vétettetik-bé közönségesen; úgy mind azok, valakik Magyar Országban és Erdélyben laknak, ötven éfztendőök alatt mind született Magyarokká lesznek. Mert látván a' Szülék, hogy gyermekeik ez által boldogúlhatnak, szorgalmatosan fogják őket arra taníttatni, 's a' t. 3-szor. Azért a' Deák nyelv el nem töröltetnék, valaminthogy az Anglusok, Frantziák, és más Országok a' magok született nyelveiken folytatnak minden közönséges dolgokat: de azért a' Deák nyelvvel sem hagynak-fel. Sohól sem tanulják a' Világon fundamentomofabban a' Deák es Görög nyelvet, mint a' Frantziáknál, Hollandusoknál, 's Anglusoknál; nintsenek is sohól a' Világon jobb Deákok mint ott: de nem azt tartják jó Deáknak, a' ki sebesen öfzve hadar mindent, valami a' nyelvére jő, hanem azt, a' ki Horáciust, Juvenálist; Perfiust, Tacitust úgy érti, mint a' maga született nyelvén íratatott könyvet;

és ha pennára kél a' dolog, minden *Solacismus* 's *Barbarismus* nélkül azon a' nyelven ír, a' mellyen írna Cicero, ha ma fel-támadna. — De a' mi minket illet, mi ugyan sebessen beszéllünk; de ha ez az ékesen-szóllásnak Atyja hallgatna ollyankor bennünket, igen fokára fejdíthetné-meg, hogy az a' nyelv az, a' mellyet ő hajdan, mint-eggy sebes patakot, a' Római Tanátsban úgy harfogtatott. 4-szer. Ha a' Deák nyelv marad-meg az Ítélo-székekben 's Polgári dolgoknak folytatásokban; abból a' lesz', hogy a' nagyobb rangú Nemesek, Bárók, Grófok 's egyebék, meg-fognak elégedni azzal, ha a' Deákat tudják, a' Magyarot pedig csak úgy tanulják-meg, hogy a' szükség' idején egyet kettőt tudjanak szólalni rajta, holott pedig az illyen nagy születésű, fok tapasztalású, 's mély böltségségű Férjfijaktól várhatná a' Hazánk azt az inas és velős ékesen-szóllást, melly olly ditsőfégsé 's híressé tévzi Angliában *Pittet*, *Foxot*, 's egyebeket. Tsak a' mostani Vármegyegyűlésekben, melly szép ékesen-szóllás folyt a' 'Sigráinak, Zitsieknek, Telekieknek, 's másoknak szájokból; úgy hogy kevés esztendőök múlva annyira menne ez a' majd minden nyelveket meg-haladó Magyar ékesen-szóllás, hogy a' Vármegyéknek közönséges Gyűléseik e' részben is az Angliai Parlamentumokhoz hasonlók lennének.

Sza

Szabadság.

Sokan beszélnék a' Szabadságról, a' kik azt sem tudják, miben áll a' Szabadság. Némellyek abban tartják azt, hogy az ember békelességhen lakjon az Országban, még is semmit ne fizessen. Sohól semmi Országban nem adóznak többet a' Lakosok, mint Angliában; még is egész Európa meg- esméri, hogy ő köztök leg-inkább virágozik a' Szabadság. — Nem abban áll a' Szabadság, hogy a' Lakosok adót ne fizessenek; hanem abban, hogy magok vessék-fel, 's magok határozzák-meg, hogy mennyit fizessenek. Fel-vetik mennyi költsége van az Orzágnak elztendőnként, és így mennyi adót kell bé-venni, hogy az ki-telheessen. E' meg-lévén, az egész Ország' Lakosainak tehetségeik szerént fel-osztják magok között, mindenikre e' közönséges adóból mennyi e- fik. Ezen kívül az Anglusok ezekben hely- heztetik az igaz Szabadságot. 1-ször. A' Könyv-nyomtatásnak szabadságában, mel- lyet a' nép jobban félt, mint régen Trója a' Pallás' képét. Vagynak ennek fok vissza élései: de a' haszon a' kárt véghetetlenül fellyül-haladja. Minden Ministerek, vala- kik a' Népnek romlására szólnak, ha sem a' lelki-esméretre sem a' Keresztyénségre

nem figyelmeznék is: de ettől a' szabad nyomtatástól, mint az égő tüztől úgy rettegnek. 2-szor. Az Anglusoknak szabadfágok abban áll, hogy sem az Elfő Minister, sem a' Király, meg nem fogattathat úgy egy Anglust is, hogy kevés napok alatt az ő meg-fogattatásának oka meg ne mondattassék, és az ő vádolója vele szembe állittassék. E' szerént a' leg-alább való ember sem félhet attól, hogy igazfágtalanul nyomattassék-el. 3-szor. Abban áll az ő Szabadfágok, hogy minden nagy Procefsufok a' Népnek füle hallattára közönfeges helyen, arra ki-rendeltetett Esküdtek által folytattatnak. Sokszor tíz tizenkét ezer embereknek jelen-létekben hallgattatnak-meg a' Tanúk, 's a' bé-vádoltatott Személly; úgy hogy igen nehéz fel-tenni, hogy az meg-eshessen, hogy valaki törvénytelenül kárhoztattassék. 4-szer. Abban áll az ő Szabadfágok, hogy a' Parlamentnek, vagy az Országot igazgató Tanátsnak Tagjait szabad vokfál választják; még pedig vokfá van annak is, a' kinek az ő fekvő jószágából húsz forint jövedelme vagyon. Az is nagy szabadfága, hogy a' Parlamentumba minden tiszteségesen öltözött emberek bé-mehetnek, és a' tanátskozásokat hallgathatják. Utóljára abban áll az ő Szabadfágok, hogy mindeneknek, a' kik magokat meg-fértetteknek tartják

ják

ják, lehet Repræsentációt írni, azt a' Par-
 iamentumhoz, főt a' Királyhoz is küldeni,
 's ki-nyomtatni, hogy így az egész Or-
 szág legyen ítélő Bíró az ő ügyökben.

A' Hadi történetek' Írójához.

Nemes Írók! kik' haszonra kezdett igyekezete,
 Tsak egyedül a' Nemzethez tartozó sze-
 retete,

Kiknek szívek a' tápláló Hazához úgy ragada,
 Hogy a' melly vért a' természet az ere-
 tekbe ada,

Minden módon fordítjátok az egy Haza'
 hasznára,

Melly ki-omlott fok tsepp vérnek leg-ér-
 demesebb ára.

Míg más népek a' fel-tetfzett böltsétség'
 napja felé,

Kit egy *Fridrik* a' semmiből egy szó-
 val hozott elé; (a)

Kiknek egek a' meg-fagyott Pólusok' far-
 kát méri,

'S téli napjok nyárban lévő est-hajnalunkat
 éri,

T 4

A'

F e g y z é s .

(a) Nem minthá a' nagy Fridrik minden böltsétség'
 szerző oka volna, hanem ő tette azt az Oskolai
 portól meg-tisztítva közönségesebbé. Ő tanította a'
 Kabinéteket a' jó Uralkodás' módjára.

A' mostoha természetnek havai' közepette,
 Hol úgy látszott a' Teremtő a' Genit el-
 rejtette, (b)
 Sietnek a' fel-tett Tzélhoz kettőzött lépé-
 fekkal,
 Trutzolván a' havak között a' mostoha
 egekkel;
 Míg e' mi lakta földünknek némelly fzege-
 letibe,
 Hol kevéssel Despotismus ült a' népek szé-
 kibe; (c)
 Mellynek minden esze, kedve maga hazna'
 vágyása,
 Azért fok jó szabadságnak alája vermet ása,
 Sok Nemzetek az el-rontott Királyi szék'
 hantjain,
 Az öszve tört Despotismus' romlott ma-
 radványain

Épít-

 F e g y z é s .

- (b) Tudniillik a' Rufsufoktól, 's más éjszaki Nemzet-
 ségektől, kik első Péter Tsászár idejéig a' leg-tu-
 datlanabb Nemzetiségek közzé szamláltattak, és úgy
 láttattak, mintha ők a' természet' adományinak sem-
 mi nagy mértékivel nem bírnának, a' melly' széles
 értelemben a' Genit téfzi. Lásd *Flögelt a' Geniről*.
- (c) A' Despotismust úgy lehet nézni, mint valamely
 idéetlen szüleményjét az Uralkodás' módjainak, a'
 hol sem Ország Státufai, sem fundamentális Tör-
 vények nintsenek. Lásd Montesquieu első darabjá-
 nak harmadik Részét. (Káputját)

Építik a' Szabadfágnak, 's emberi jusnak
várát,

Ki-szabván a' Királyfággal járt hatalom'
határát. (d)

Ti, (kiknek a' Hazához tett nemes ígéretei
A' Magyarral 'vele járó hálálás gyümöl-
tsei)

Halhatatlanfágnak emelt örök ofzlopaival,
Mellyek méltók meg-vínia az idők' foga-
ival,

Azon vitéz 's örök nevet érdemlett Ma-
gyarokat,

Kiknek maga az írigység tsudálja virtu-
fokat,

Kiknek a' fel-lobbant ágyúk ropogásai között
Bennek verő Magyar szívek koszorúkat
kötözött ;

Igyekeztek az érdemnek egy főbb ellenfé-
gétől

Az időnek meg-menteni kemény ítéletétől,
Hírdetitek a' Hazának azon vitéz fíjait,

Kik követik régen el-hunyt Őseik' nyom-
dokait

O! Haza o! virtusokra vezető szép nevezet,
Mellyhez engem' a' formáló természet úgy
enyvezett!

T 5

Meg-

F e g y z é s .

(d) Tudniillik a' Királyi hatalomnak határa a' Státus
bóldogfága, és külső 's belfő bátorfága.

Meg-tagadnám hogy hamarébb világi léte-
lemet,

Mint te hozzád crös hittel fogadot hűfé-
gemet;

Támogafszad óltalmaddal el-kezdett szándék-
jokat,

Mint híred' nevelésére tzelezó munkájokat.
Pataky Miklós.

A' Találós Mese vólt *Eszteendő*, *Hónapok*, *Napok*; a' Rejtett Szó *Göz*, melly-
ből ki-telik *öz*, *Dáma*.

Találós Mese.

Vólt régen egy szép Szüz leg-szebb idejében,
Ki soha anyának nem feküdt méhében,
Gyermek soha sem vólt, főt nem is született,
Még is hogy egy férjnek feleségévé lett;
Oly sok magzatoknak lett maga anyjává,
Hogy még egy Affzony sem lett ebben pár-
jává.

Pápan. Kováts Ingenieur.

Rejtett Szó.

Páratlan hét lábam hízott ökrökön jár.
Négye földet, vizet télben mintegy bé-zár.
A' két elföt néked tesszük a' helyedbe;
Ha a' hárma meg nints ésszel a' fejedbe.
Vedd-el két lábamat, tégy két T-ét helyébe
Sok fejer személynek íszom a' tejébe.

Ho-

Homérus élete, Pope nyoma után

Ama költeményesség' Atyjának Homérusnak leg-nagyobb ditsőségére szolgált az, hogy születésének helyét fel-nem fedezte. Mert mi nevelhette volna nagyobbra ditsőségét, mint azon számtalan vetelkedések, mellyek Hazája ki-nyilatkoztatásában el-köveztettek? Midőn sok Királyok, 's Tsáizárok, (Hadriánus) az Istenekhez, és az Istenként imádatott-jövendő-mondókhoz folyamodtak, tsak hogy születése helyét fedezzék? Midőn sok Városok, számtalan tudósok vetekedve azon foglatoskodtak, hogy az ő Hazája' ki-nyomozása által magoknak örök ditsőséget szerezzenek. Ebben tizenkilentz Városok vetekedtek egymás közt. Sok tudós férjfiak nem kémellették annak fel-keresésére szentelni egész életet'. *Didymus* (Senec. Epis. 88.) ezt a kérdést olly bővlegesnek találta, hogy majd felét négy ezer könnyveinek ezen vetelkedéssel tölté-meg. Némellyek még a' lelkeket is kényszerítették (mint Appio) szóval, eget földet meg-mozdítottak születése földjének ki-tanulásában. Mind ezen számtalan iparkodásokból tsak az bizonyos, hogy Homérus vagy *Salamisben* született, a' mint ezt a' Sybillák hirdették, vagy *Itakában* a' jö-

a' jövendölések szerint, vagy *Kolofonban*, vagy *Áthénásban*, de leg-hihetőbb, hogy vagy *Smirnában* vagy *Chió* Városokban.

A' Neutonnak a' tsillagzatokból vett mérséklése szerint, három száz esztendő tájban élt Homérus a' Trója' meg-vétele után, és ezer esztendők felé Kristus születése előtt ama' Likurgussal egy időben.

Melly nagy szomjúfággal viseltetett legyen Homérus a' Tudományokhoz, abból ki-tetszik, mert Égyiptomot, Szeretsen, 's Görög Országokat, főképpen pedig Siciliát, kis Ásiát, Fenitziát el-járta, és szemes vizsgálattal meg-vizsgálta. Külömben honnan tudhatta volna mind ezen Országoknak fekvését, szokását oly tökéletesen? sem a' Levelezés, sem a' könyvek, (Homérus azt vallja, hogy az asztalra írta első költeményét) sem a' föld rajzolások nem lévén még akkor keletben. Ha minden Tzéljához vezérlő segítségekben szükölködven, oly nagy elevenféggel írt Homérus, melyet minden segítségekkel bővelkedő Írók se követhetnek, kiki szemlélheti, melly nagy lélekkel bírt legyen, kit sem az útazás' terhes mivólta, sem az öregség, sem a' vakfág, melly öregfégét követte meg-nem tartóztathatták tárgyának véghez vitelétől.

Munkái *Ilias*, és *Odijsea*, mellyek már az egész világon halhatatlanfágra jutottak

tak; az elsőben Trója megvételét, a' másikon pedig Ulises tévelygését és Hazájába való útazását énekeli. *Margites* víg játék, *Cerkopes*, gunyuló beszéd is neki tulajdoníttatnak, ha el-nem veszték volna. A' többi némely Énekek, *Oechalia*, kisebb *Ilias*, *Cypriai Könyvek* *Aranomachia*'s más kisebb darab költemények igen bizonytalanul tulajdoníttatnak neki.

Noha ama' *Pope* észre vétele szerint minden munkáiban széles, 's mintegy tsudára méltó tudományat, a' ditsőséghez viseltető érzékenységet, az eleven hasonlításokból ki-tetűző nagy értelmét, alázatos Isteni félelmével együtt, nyilván ki-mutatja; de fokkal nyilvánban meg-külömbözteti példás Haza szerelmét, mellyet minden alkalmazottsággal nem győz magasztalni; és a' mint *Plutárkus* is észre vette, olly háládatos tisztelettel viseltetett Hazájához, hogy noha fok foglyokat említ, de azon alacsonfagot, melly által némely Görög életéért ellensége előtt borúlva esedezett volna, egy Hazafijának se tulajdonít. El-annyira tsak a' nagy lelkek dísze az, hogy azon szent szövetséget, mellyel Hazánk' Java's ditsősége' elő-mozdítására le-köteleztetünk, meg-es-mérhessék.

Nem is vólt érzéketlen Hazája ditsőséges törekedési' el-fogadására, és meg-jutal-má-

mazására. Melly nagy tisztelettel viseltetett
 légyen Homérushoz egész Görög Ország,
 abból leg-inkább ki-tetszik, mert számtalan
 emlékeztető Oszlopok' emelésekkel kívánt ál-
 dozni hamvainak. Képe pénzre verettetett.
Smirnában templom emeltetett emlékezéte-
 re. (Cicer. pro archia Po.) De leg-emléke-
 zetre méltóbb azon márvány maradvány,
 melly Prienai *Archelaus* által készítettett,
 's most a' Koloniai Palotában tartatik. Ezen
 egy Templom látszatik; mellynek falán
 egy abrosz függ: ez Homérust némely Is-
 teni székbén ülve ábrázolja, mellyet két
 felől két *Géniusok* tartanak; és az Iliását
 's Odisséát képzelik; egyiknek kard lévén
 kezében; másiknak némely hajóhoz tartozó
 eszköz. Mellette két egerek láttatnak,
 mellyek az ő ezekről írt költeményjét jelen-
 tik. Háta-megett áll az idő, és egy osz-
 lopot tartó kép, melly a' világot képzeli,
 és mind ketten a' halhatatlanfág' borostyán-
 jával koszorúzzák Homérust. Elötte egy
 oltár épült, mellyen minden tudományok
 áldozatjokat bé-mutatják, mintegy Istenek-
 nek. Az oltár' egyik oldalán áll egy ko-
 szorús gyermek, melly az Istenek' történe-
 tit, (Mythologiát) más oldalról egy asszony,
 melly a' világ' történetit (Históriát) ábrá-
 zolja. Ezek után áll a' költeményesség' bál-
 ványa, szent tüzet szórván markából. Ezt
 kö-

követi a' vig- 's szomorú játék, az Erkölt's, Termézet', ékefen-szóllás', böltselkedés' Tudományja, mindnyájan illendő ábrázolta-
táfokban. — — Hol kívántathatik a' Ha-
zának áldozott fáradtságért ennél nagyobb ju-
talom? — Bár melly roppant Királyi böl-
tozatot fel-tehetnek é Homérus ditső emlé-
kezetével? —

Méltán élelztésekre szolgálhat ez a' mi
Rajnisink', *Kazintzink'*, *Szabóinknak*, és
más nagy nevezetű költeményes Hazánkfiá-
inak, kik példás Hazát szerető iparkodáfok-
kal Hazánkat ditsőítik. Bár Hazánk is olly
érzékeny vólna, el-tökélt munkálódáfok-
nak el-fogadáfára! ! — —

Homérus munkáji hólta után magától
a' Lykurgus által Áthénásba vitettek, és
az egész világon el-terjedvén, vetekedve
imádtatnak. — — Bár némelly ditső Ha-
zafi ezzel is ditsőítene Hazánkat! — —

Pozsoni Szemináriumból.

Hála-adó tsók.

Eggy Greshám nevű Londoni kereske-
dő, a' maga tulajdon költségén építtette Er-
sébeth Királynénak uralkodása alatt a' Lon-
doni *Bursát*, vagy azt a' nagy épületet,
mellybe a' Kereskedők bizonyos időkben
öfzve szoktak gyűlni. Mikor ez a' ditsőfé-
ges

ges ház el-készült, a' Királyné a' maga egész Udvarával együtt el-ment annak nézérére, egy töméntelen fokafágtól kífértetvén. El-bámúlt azon a' forró Hazafi szereteten, mellyet Greshám e' költséges épület által nyilván valóvá tett: 's tsak nem a' könyv-hullatáig meg-illettetvén, ötet az egész fokaság előtt meg-tsókolta. — Voltaire kevéssel halála előtt Párisban mulatván, 's éppen a' Királyné Logijában jelen lévén a' theátrumon, akkor mikor az Olimpiáját jádzották, a' jelen-lévő fokafág annyira elragadtatott a' Szomorú-játéknak szépségére, 's az ő ritka elméjének újabb újabb remekjeinek hallásokra, hogy a' játék' közepén a' jádzó személlyeket meg-állította, 's azt kívánta, hogy a' Királyné Voltairét ezekért a' fok szép munkáiért tsókolja-meg: a' mellyet a' Királyné az egész fokaságnak láttára még is tselekedett.

Eggy madarászó Karalyról.

A' kis madárkákat meg-öldöste forra,
 Míg gyilkos körmei köttettek sinorra.
 Most is folytathatja régi mesterfégét,
 De nem látja annak kívánatos végét:
 Mivel az Urának hafznál fáradfága.
 Ezzel büntettetik régi gonofzfága.

Sz. M.

